

QOIDALI O'YINLAR ASOSIDA BOLALARNING JISMONIY VA RUHIY RIVOJLANISH UYG'UNLIGINI TA'MINLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH.

Umarova Mehriniso Ibragim qizi

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Kalit so'z: xulq-atvor, maktabgacha yosh, bolalar, kognitiv, o'yin, rivojlanish.

Аннотация

O'yin nafaqat kognitiv jarayonlarni yaxshilaydi, balki bolaning xatti-harakatlariga ham ijobiy ta'sir qiladi. Mazkur maqolada Maktabgacha yoshdagi bolalarda xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish bilan bog'liq psixologik muammolarni o'rgangan va bundan tashqari o'yinlarning turlari, xulq-atvor ko'nikmalari maqsadli faoliyatga qaraganda o'yinda osonroq va erta egallanishi haqida so'z yurotilgan.

Ключевые слова: поведение, дошкольный возраст, дети, познавательные, игра, развитие.

Абстрактный

Игра не только улучшает познавательные процессы, но и положительно влияет на поведение ребенка. В данной статье рассматриваются психологические проблемы, связанные с формированием навыков поведения у дошкольников, а также упоминаются виды игр и то, что навыки поведения легче и раньше усваиваются в игре, чем в целенаправленной деятельности.

Key words: behavior, preschool age, children, cognitive, game, development.

Abstract

The game not only improves cognitive processes, but also positively affects the behavior of the child. This article discusses the psychological problems associated with the formation of behavioral skills in preschoolers, and also mentions the types of games and the fact that behavioral skills are easier and earlier acquired in the game than in purposeful activities.

Katta maktab yoshidagi bolalarda ularning xatti-harakatlarini o'z-o'zini boshqarish imkoniyatlari o'yin faoliyatida ham, boshqa sharoitlarda ham deyarli tengdir. Ba'zi holatlarda, masalan, poyga paytida, ular avvalgidan ko'ra yaxshiroq ishlashi mumkin. Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib, umuman olganda aytish mumkinki, bolada o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishda o'yin va o'yin faoliyati muhim ahamiyatga ega. Bolaning aqliy rivojlanishi haqida fikr yuritar ekan, shuni ta'kidlash kerakki, sub'ekt o'yin davomida, biror narsani yangi nom bilan nomlashda yoki nom o'zgartirilganda faol bo'lishga harakat qiladi.

Chunki u moddiy narsalarga asoslangan harakat rejasidan xayoliy, taklif predmetlarining mohiyatini aks ettiruvchi harakat rejasiga o'tadi. Bola tanasining moddiy shaklidan to'satdan bog'lanishning xayoliy shakliga o'tishi uchun asosga ega bo'lishi kerak, garchi u o'yinda bevosita ob'ektlar sifatida bunday boshlang'ich nuqtasi bo'lib xizmat qiladigan narsalarning ko'pini ishlatsa ham.

O'yin faoliyatida bu ob'ektlar nafaqat biron bir alomatni aks ettirish, balki ushbu asosiy narsalarni aks ettirish, shuningdek, aniq ob'ektga nisbatan tayanch nuqtasi harakati o'yinini takomillashtirish sifatida xizmat qiladi. Umumlashtirish orqali amalga oshiriladi. O'yin harakatlarini qisqartirish va umumlashtirish ko'rinishidagi mantiq izchil, izchil shaklga o'tish uchun asosdir. Psixolog J.Piaje o'yinda ob'ektlarni nomlash omiliga jiddiy yondashib, bu ish ramziy tafakkurning shakllanishiga asos bo'ladi, degan xulosaga keladi. Biroq, bu vaziyatni aks ettirishning yagona yo'li bu degani emas. Shu bois, mavzu nomini o'zgartirib, bolaning aql-zakovati va zehni tez bo'lishini kutish mantiqqa to'g'ri kelmaydi.

Darhaqiqat, narsalarning nomini o'zgartirish emas, balki o'yin faoliyatining tabiatini o'zgartirish bolaning aqliy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Darhaqiqat, o'yin faoliyatida bolalar harakatning yangi shaklini, ya'ni uning intellektual tomonini namoyon qiladi va shuning uchun o'yin harakatlarini shakllantirish jarayonida bola aqliy faoliyatning birinchi shaklini rivojlantiradi. Bu fakt bolaning aqliy rivojlanishi yoki umumiy rivojlanishi uchun o'yinning ahamiyatini ham aks ettiradi. Bola o'yin faoliyatida maktabga tayyorgarlik ko'radi, shuning uchun u aqliy faoliyatning aniq shakllarini o'z ichiga oladi.

Rolli o'yin nafaqat individual psixik jarayon, balki bolaning shaxsiy fazilatlari va fazilatlarini shakllantirish uchun ham muhimdir. Shuning uchun kattalar rolini tanlash va bajarish bolaning hissiy stimullari bilan uzviy bog'liqdir. Chunki o'yin jarayonida bolada boshqa narsaning tashqi belgilaridan, tengdoshlari ta'sirida, shuningdek, bolaning irodasiga zid ravishda tug'iladigan turli istak va istaklar paydo bo'ladi. O'yin mustaqil faoliyat bo'lib, unda bolalar tengdoshlari bilan muloqot qilishni boshlaydilar. Ularni umumiy maqsad, unga erishishning umumiy tajribasi birlashtiradi. Shuning uchun o'yin do'stona munosabatlarni rivojlantirish, jamoaviy hayot ko'nikmalarini, tashkilotchilik qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Yosh bolalar guruhida qo'shma o'yin bilan birlashtirilgan murakkab munosabatlar shakllanadi. Tarbiyachining vazifasi har bir bolani faol o'yinga jalb qilish, bolalar o'rtasida do'stlik, halollik, tengdoshlari oldidagi mas'uliyat hissi asosida munosabatlarni o'rnatishdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'yinlari nafaqat atrofdagi narsa va hodisalarni bilish vositasi, balki yuqori ijtimoiy ahamiyatga ega. Boshqacha qilib aytganda, o'yin kuchli ta'lim vositasidir. Bolalar o'yinlari orqali ularda ijtimoiy foydali, ya'ni yuksak insoniy fazilatlarni tarbiyalash mumkin. Agar bolalarning o'yin faoliyatini chetdan

kuzatadigan bo'lsak, o'yin jarayonida ularning barcha shaxsiy fazilatlari (kimning kimga ko'proq qiziqishi, qobiliyati, irodasi, temperamenti) yaqqol namoyon bo'lishini ko'ramiz. Shuning uchun bolalarning o'yin faoliyati ularning individual ta'lim olishining juda qulay vositasidir.

Maktabgacha yoshdagi bolalar odatda yolg'iz o'ynashadi. Bu yoshdagi bolalarda mavzuli va konstruktiv o'yinlar orqali bilish, xotira, tasavvur, fikrlash va harakat qobiliyatlari rivojlanadi. Rolli o'yinlarda bolalar asosan kattalarning har kuni ko'rgan va kuzatadigan xatti-harakatlarini aks ettiradilar. 4-5 yoshli bolalarning o'yini asta-sekin jamoaviy shakl sifatlariga ega bo'ladi.

Bolalarning individual xususiyatlarini, xususan, ularning jamoaviy o'yinlari orqali kuzatish qulay. Bu o'yinlarda bolalar nafaqat kattalarning ob'ektlarga munosabatini, balki ularning o'zaro ta'sirini ham aks ettiradilar. Shuningdek, jamoaviy o'yinlarda bolalar bir guruh odamlarning murakkab hayotiy faoliyatini aks ettiradilar. Masalan, "poyezd" o'yinini olaylik. Mashinist, ko'mir yoquvchi, konduktor, nazoratchi, kassir, stansiya xodimlari va yo'lovchilar bo'ladi. Bunday bolalar jamoaviy o'yinlari rassomlarning faoliyatiga o'xshaydi. Chunki jamoaviy o'yinda har bir bola o'z rolini yaxshi o'ynashga intiladi, shu bilan birga o'yinning umumiy mazmunidan chetga chiqmaslikka harakat qiladi. Bu har bir boladan barcha qobiliyatlarini ishga solishni talab qiladi. Muayyan rollarga bo'lingan jamoaviy o'yin bolalardan qat'iy qoidalarga rioya qilishni va kerak bo'lganda muayyan vazifalarni bajarishni talab qiladi. Shuning uchun bunday bolalar jamoaviy o'yinlari katta psixologik ahamiyatga ega. Chunki bunday o'yinlar bolalarda irodalilik, xushmuomalalik, o'yin qoidalariga rioya qilish, tartib-intizom kabi ijobiy fazilatlarni tarbiyalaydi va rivojlantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy faoliyati orasida tasviriy san'at ham juda muhimdir. Bolaning tasavvurining xususiyatiga qarab, uning atrofidagi hayotni qanday idrok etishi, xotira, tasavvur va tafakkur xususiyatlariga baho berish mumkin. Kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalar tomonidan chizilgan rasmlar ham ularning ichki kechinmalari, kayfiyatlari, orzulari, umidlari va ehtiyojlarini aks ettiradi. Bu yoshdagi bolalar rasm chizishga juda qiziqadi. Rasm chizish bolalar uchun o'ziga xos o'yin shaklidir. Bola birinchi navbatda ko'rgan narsasini chizadi, keyin bilganini, eslab qolganini va o'ylab topadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. U Mekhriniso "The use of creative games in the educational process in preschool education" Web of Scientist: International Scientific Research Journal <https://wos.academiascience.org>. Published: May 19, 2022

2. M Umarova “MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI AXLOQIY QADRIYATLAR RUHIDA TARBIYALASHNING O’ZIGA XOSLIGI” Журнал естественных наук, 2022/8/25 <https://phys-tech.jdpu.uz/index.php/natscience/article/view/6538>
3. M Umarova “PRINCIPLES OF COMMUNICATION CULTURE DEVELOPMENT IN PRESCHOOL CHILDREN” Conferencea, 2023/3/7
4. U Mehriniso “BOLALARDA EKALOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH” TADQIQOTLAR, <http://tadqiqotlar.uz/index.php/01/article/view/526/505> 11-son_1-to’plam_Aprel-2023
5. MI qizi Umarova “PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS OF CHILDREN’S PHYSICAL AND MENTAL DEVELOPMENT IN RULED GAMES” Educational Research in Universal Sciences, 295-297 2023.5.24 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/2352>
6. M Umarova, A Ro'ziyeva “MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA TASVIRIY FAOLIYATNING AHAMIYATI” Наука и инновация, 2023 1(6), 33–35 <https://in-academy.uz/index.php/si/article/view/14283>
7. MI qizi Umarova “RIVOJLANTIRUVCHI O ‘YIN TEXNOLOGIYASI VA UNING MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING JISMONIY VA RUHIY RIVOJLANISHIDAGI AHAMIYATI” Educational Research in Universal Sciences, 1172-1176 2023.6.16 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3037>
8. MI kizi Umarova “DEVELOPMENTAL GAME TECHNOLOGY AND ITS IMPORTANCE IN THE PHYSICAL AND MENTAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN” Educational Research in Universal Sciences 196-198 2023.7.27 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3368>
9. MI qizi Umarova “QOIDALI O‘YIN MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING UYG ‘UN RIVOJLANISHI VOSITASI SIFATIDA” Educational Research in Universal Sciences 193-195 2023.7.27 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3366>
10. MI qizi Umarova “[BOLALARNING JISMONIY VA RUHIY RIVOJLANISHI UYG ‘UNLIGINI TA’MINLASH METODIKASI](http://erus.uz/index.php/er/article/view/3580)” Educational Research in Universal Sciences 263-265 2023/8/17 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3580>
11. MI qizi Umarova “QOIDALI O ‘YINLARDA BOLALARNING JISMONIY VA RUHIY RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI” Educational Research in Universal Sciences 266-268 2023/8/17 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3581>